

II RIIGIKOGU

6. istungjärk.

Protokoll nr. 161 (37).

1924. a.

II Riigikogu koosolek 20. nowembril
1924. a. kell 1 p.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: rahaminister **O. Strandman**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**.

P ä e w a k o r d:

1. Sõjaministeeriumile eelkrediidi awamise seadus — III lugemisel.

2. L. Johanson'i küsimine põllutöoministrile riigimõisate põllutöölistega sõlmitud töölepingutes ülesütlemise tähtaja märkimatajätmise kohta.

3. L. Johanson'i küsimine Wabariigi Walitsusele riigi päralt olewate sinelite ja teiste kanderiiete wäljaweo ning puudustkannatajatele jagamise kohta.

4. O. Köster'i ja R. Penno küsimine põllutöoministrile riigirentnikuilt nõutawa hooneterendi kohta.

5. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Womm'i arupärimise peale Haaslawa walla algkoolile lubatud Tuigo mõisa hoonete ärawõtmise kohta.

6. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i, P. Schütz'i, O. Gustawson'i ja E. Jonas'e arupärimise peale Laatre „Tsirgulinna“ elanikkudele ehituskruntide mittewäljaandmise asjus.

7. Wabariigi Walitsuse wastamine O. Gustawson'i, K. Saawo ja E. Peterson'i arupärimise peale Hiiu-Kõrgessaare Lauka-Isabella asunduse karjamaa küsimise kohta.

8. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i, P. Schütz'i ja J. Woiman'i arupärimise peale Jõgeweste wallas wäikemaarentnikkudelt eluasemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt eluasemepidajailt heinamaade ärawõtmise kohta.

9. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

10. Walga linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

11. Seadus eraadwokaatide kohta — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

12. Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel sõlmitud posti, telegraafi ja raadiotelegraafi ning telefoni konwentsioonide ja rahaliste posttransfertide wahetuse kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

13. Weneagiste pensionääride toetamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

14. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

15. Kaubandus-tööstuskoja seadus — II lugemisel.

16. Kaubandus-tööstuskoja elluwõtmise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 1.05 min.

Juhataja **L. Raudkepp**: Awan tänase kolmanda koosoleku. Päewakord on juba kindlaks määratud.

1. Sõjaministeeriumile eelkrediidi awamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja

eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Sõjaministeeriumile eelkrediidi awamise seadus.

§ 1. Lubada rahaministrile 1924. aasta korraliste kulude lisaeelarwe arwel awada sõjaministeeriumile nowembrikuul kaitsewäelastele palkade maksmiseks eelkrediiti Mk. 12.500.000 suuruses.

§ 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **L. Raudkepp**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg**: Panen ette käesolewat seadust mitte redaktiooni komisjoni anda, sest redaktiooni komisjoni liikmed on ta läbi waadanud.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

2. L. Johanson'i küsimine põllutöoministrile riigimõisate põllutöölistega sõlmitud töölepingutes ülesütlemise tähtjama märkimatajämise kohta.

L. Johanson (sd.) (loeb):

1) Kas on põllutöoministril teada, et riigimõisates põllutöölistega sõlmitud töölepingutes ülesütlemise tähtaeg märkimata jäetakse?

2) Kas põllutöominister kawatseb põllutöölistega sõlmitud töölepingutes ka edaspidi ülesütlemise tähtaega märkimata jätta?

3. L. Johanson'i küsimine Wabariigi Walitsusele riigi päralt olewate sinelite ja teiste kanderiiete wäljawe ning puudustkannatajatele jagamise kohta.

L. Johanson (sd.) (loeb):

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et tolliaitades on seismas riigi päralt olewaid sinelid ja teisi kanderiideid umbes 45.000 puuda wõi 300.000 tükki?

2) Kas on osa neist sinelistest ja kanderiinetest müüdnud wäljaweoks 270 marka puud?

3) Kas ei ole wõimalik osa neist sinelistest ja kanderiinetest anda omawalitsuste, tööbõrsede ja teiste wastawate asutuste kaudu töötatöölistele, puudustkannatajatele ja teistele waestele elanikkudele, kas hinnata wõi wäljaweo hinnaga?

4. O. Köster'i ja R. Penno küsimine põllutöoministrile riigirentnikult nõutawa hoonetereendi kohta.

O. Köster (as.) (loeb):

1) Kas on põllutöoministril teada, et riigirentnikult hoonete eest, mille omanduskuuluwus selgitamata, wõi mis Riigikogu poolt 12. aprillil 1924. a. wastu wõetud seaduse põhjal kasutajale kuuluwad, renti nõutakse?

2) Kui ja, siis mis põhjusel rendinõudmine on sündinud?

Juhataja **L. Raudkepp**: Järgmine päewakorra-punkt on: Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Womm'i arupärimise peale Haaslawa walla algkoolile lubatud Tuigo mõisa hoonete ärawõtmise kohta. Wabariigi Walitsuse esitajat ei ole praegu kohal, kuid ta ilmub pea. (K. Ast, sd.: Läks just praegu minema. J. Hünerson, põl.: Laseme edasi, mis seal on.)

Kuues päewakorra-punkt on samalaadiline. (K. Wirma, sd.: Waheaeg teha.) Ma paluksin härrasid Riigikogu liikmeid natukene oodata, Wabariigi Walitsuse esitajale mindi järele. (L. Johanson, sd.: Missuguse kodukorra paragrahwi põhjal mindi järele?)

Ka seitsmes ja kaheksas päewakorrapunktid on samalaadilised, sellepärast läheb Riigikogu üheksanda päewakorrapunkti juurde.

5. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderdamise seadus kopp** (loeb):

— redaktsioon. Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus“ kolmandal lugemisel wastu wõetud redaktsioonis ilma muudatusteta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

6. Walga linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderdamise seadus kopp** (loeb):

— redaktsioon. Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Walga linna administratiivpiirkonna laiendamise seaduse“ lõpulik redaktsioon kolmandal lugemisel wastu wõetud kujul ilma muudatusteta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

sega on ettepanek vastu wõetud.

7. Seadus eraadwokaatide kohta — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu wõtta „Seadus eraadwokaatide kohta“ kolmandal lugemisel wastuwõetud redaktsioonis ilma muudatusteta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on redaktsiooni komisjoni ettepanek vastu wõetud.

8. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Womm'i arupärimise peale Haaslawa walla algkoolile lubatud Tuigo mõisa hoonete ärawõtmise kohta. Põllutöömister **A. Kerem**: Wäga austatud Riigikogu liikmed! Esitatud arupärimise puhul on mul au järgmist ette kanda:

Haaslawa karjamõisa, Tuigo, on planeeritud 1920. a. Tuigo mõisas asus warem Haaslawa metsaülem ja ka endise omaniku aegne mõisa ülemwalitseja, kelle majast siin ka jutt. 1920. a. eraldati karjamõisa südame krunt ühes metsaülema endise majaga metsawalitsusele ning läheduses teine krunt Haaslawa algkoolile. Hiljem, 1921. a. on wastawa wallawalitsuse soowikohaselt põllutöömistri abi otsustanud härrastemaja, ehk Tuigo karjamõisa elumaja algkoolile lubada, mille juures aga kindlustus on antud, et metsametnikule korter muretsetakse, wõi seal majas antakse. Sellest otsusest ei ole metsade peawalitsus, kelle waldamisel see krunt oli, eriti informeeritud olnud. 1922. a. on wallanõukogu uuesti Tuigo härrastemaja küsimust arutanud ning otsusele tulnud, et see maja koolile eriti sünnis ei ole, sest tema nõuab kulukaid ümberehitamisi, ja sellepärast ka wallal seda maja osta sünnis ei ole. Hiljem on aga seda seisukohta rewideeritud ja on 1923. a. seisukohale asunud, et kooli Tuigo'le paigutada sünnis on, olgugi, et wastawaid ümberehitusi ette wõtta tuleb. 1923. a. algul on aga metsade peawalitsus pööranud seletusega põllutöömistri poole, et Tuigo metsaülema maja on ilma

peawalitsusele teatamata koolile ära lubatud ja maakorralduse peawalitsuse poolt leping sõlmitud. Selleaegne põllutöömister teeb korralduse järele uurida, kelle korraldusel leping on sõlmitud ja kuidas see asi ette on tulnud. 1923. a. suwe lõpul arutab Tuigo härrastemaja küsimist wallanõukogu ja augustikuu sees saan mina kirja, et wald omale palub Tuigo härrastemaja üle anda kooli otstarbeks. Sealjuures oli aga teada, et sarnasel korral ei ole kohalikku ametnikku kuhugi panna, pealegi asus waidluse all olew maja mitte kooli, waid metsaülema krundi peal ja metsaga ühenduses. Minu poolt tehti korraldus, et kohapeal Tartu riigimaadeülemaga eesotsas moodustatud komisjon selgusele jõuab, kummale siis õigus ja kasulikum oleks härrastemaja jätta, kas sinna kool asetada wõi jätta ta metsametnikkude asupaigaks. Tähendatud komisjon käis kohapeal ja waatas üle ning tuli kokkuwõetult järgmisele otsusele: See maja ei ole päris sünnis kummagile, kuid komisjoni arwamise järele tuleb teda siiski jätta metsawalitsusele, sest kooliks ümberehitused tuleksid liiga kulukad. Selle peale tehti minu poolt järgmine korraldus järgmise sisuga: kuna Tuigo härrastemaja ärakasutamine kooli ümberehitamiseks suuri kulusid nõuab, mis ennast, wõib olla, ära ei tasu, siis maja jätta metsawalitsuse tarwitada. Kuid koolile peab selles majas edasielamise wõimalus antama, kunni uus koolimaja ehitatud. Arupärimise puhul olen veel täielikumalt kohapeal nende olukordadega tutwunenud ja ma pean ütlemä, et wiibides kohapeal ja tutwunedes nende olukordadega, kahtlewa mulje sain, kummaks otstarbeks ta sündsäm on. Kindel on, et see maja metsnikkudele suur on ja sinna lisaks metsawahte ning muid peaks paigutama, et täiel määral seda maja ära kasutada kooliks, ümberehitamine nõuab kulusid ja peale selle veel metsametnikkudele uusi maju ehitama. Et lõpulikku seisukohta wõtta, palusin kohalikka walla- ja maakonnawalitsuse esitajaid, et tehnilised kalkulatsioonid tehtaks, ja et kindlam oleks seisukohta wõtta, kummaks otstarbeks see maja sündsäm. Kui otsustatakse maja koolile anda, siis tulewad muidugi kruntide ümberplaneerimiseks wastawad korraldused teha. Mina olen mõned päewad tagasi tehnilised kalkulatsioonid saanud, ja selle maja üm-

berehitus läheks maksma umbes 1.750.000.— ja annaks koolimaja, kus oleks 5 klassiruumi ette nähtud. Mina ei ole seda tehniliselt järele katsuda saanud ja arvan, et põllutöoministeriumil selleks erilist põhjust ei ole. Selles seletuskirjas, mis siia juurde lisatud, on wahekord sarnane, et wallal siiski kasulik oleks koolimaja ümber ehitada ka sel juhtumisel, kui lisakulud juurde tuleksid metsaametnikkudele maja ehitamise näol. Sellest seisukohast välja minnes wõin ma öelda, et kui see seisukoht lõpulik on ja nähtawasti paistab tema lõpulik olewat, minul isiklikult midagi selle wastu ei ole, et Tuigo härrastemaja koolile antaks. Muidugi tuleb siis otsus lõplikult läbi wiia, mitte ainult maja lubada, waid wastawad krundid ümber planeerida, et koolimaja koolikrundil asuks ja metsaametnikkude majad wastawatel kruntidel, mis metsaametnikkudele reserweeritud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kas arupärijad on walitsuse esitaja seletusega rahuldatud?

L. Johanson (sd.) kohalt: Kuna walitsuse esitaja on lubanud kohalikkude elanikkude huwidele wastu tulla, siis teatan arupärijate nimel, et esialgu rahuldatud oleme.

9. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i, P. Schütz'i, O. Gustawson'i ja E. Jonas'e arupärimise peale Laatre Tsigulinna elanikkudele ehituskruntide mittewäljaandmise asjus.

kruntide wõtmine on saanud wõimatuks, ja kas, millal ja kuidas kawatseb põllutöominister wõimaldada „Tsigulinna“ elanikkudele ehituskruntide saamise. Kahjuks see plaan, mis mul käes, on niiwõrd wäike, et waewalt Riigikogu liikmed wõiksid seda näha oma kohtadelt, kui ma terwet „Tsigulinna“ asutamise plaani demonstreerida tahaksin. Ühelt poolt suurt maanteed asub praegune alew talumaade peal, teiselt poolt maanteed on umbes kolmenurgeline wabaplats, — mille peal enne mets oli, nüüd on

aga mets maha raiutud — ja mis reserweeritud oli alewiku laiendamise otstarbeks. Omal ajal on see plats ära planeeritud ja oli ette nähtud alewiku keskkohast turuplats, siis teataw krunt seltskondlikkudele asutustele spordiplatsiks jne. Peale selle oli ette nähtud weel tööstuskrunt maantee serwas ja ülejäänud maa planeeritud umbes poole wakamaalisteks kruntideks, mida kokku umbes 90. Planeerimise kawa waadati kohalikkude wallaesitajate poolt läbi, mis omal ajal kinnitati ja sel põhjal pidi kruntide väljaandmine sündima. 1923. aasta sügisel oli mul juhus isiklikult kohapeal wiibida, ja seal kaebati eriti, et poolewakamaalised krundid wäiksed on, ja et tööstuse koht, mis on suure tee äärde kawatsetud asutada, sinna siiski kohane ei ole ja sellele peaks teine koht leitama. Lubasin need seisukohad järele kaaluda ja rewideerida ja et kohapeal ühine soow oli eriti tööstuskoha asjas, siis tegin korralduse tööstuskoht teise koha peale paigutada, olgugi, et minul kahtlus tõusis, et tööstur, kes sinna asuda tahtis, selle tagajärjel sinna ei asu. Kuna aga asi esimeses joones just kohalikka huwisid puudutas, ja et kohapeal ühemeelne soow oli, et tööstusplats suure tee äärde mitte ei asuks, ei leidnud mina tarwilikuks kohalikkude soowide wastaselt toimetada.

Teiseks, et krunte suurendada, tegin korralduse väljaandmise juures — planeerimise korras seda läbi wiia, oleks asja edasi lükanud, — et teatud krundid kahekaupa ja poolteise suuruses väljaandmisele määrataks. Minu korraldus oli täide wiidud, tõesti küll wäikese eksitusega, sest ühe osa numbrite juures oldi aru saadud, et need mitte kahekaupa ei lähe, — kuid põhimõttelikult see asja palju ei muutnud. Väljaandmise tingimised olid kirjalikult wallamajas ette kantud ja väljaandmine ise sündis käesolewa aasta maikuu sees, kuid väljaandmise korral ei ole kedagi pakkuma ilmunud. Ehituskrundid praegumaks wa seaduse järele antakse välja wõistluspakkumise korras, mille juures põllutöoministril õigus on jätetud $\frac{1}{3}$ wäljaantawatest kruntidest reserweerida ja välja anda oma äranägemise järele keskmise hinnaga, mis kohapeal pakutakse. Ka siin reserweeriti $\frac{1}{3}$, ja ma märkisin nad isiklikult ära, wõttes lihtsalt pool-põiki joones kõigest kruntidest välja keskmised

ja kohustasin neid wälja andma walla-nõukogu poolt määratud kandidaatidele. (J. Piiskar, is.: Millal see oli?) Läänud kewadel. Wallawälitsus aga protesteeris selle wastu, et mina olla krundid määranud mitte sealt, kus nemad soowiwad, millest ka arupärimises räägitakse. Nimelt soowis wald oma kandidaate määrata kohale, mis planeeritud turu- ja spordiplatsideks. See osa tagawaramaad oli esialgul wallanõukogule küll üle antud juba 1921. ja 1922. aastal, kuid hiljem omawalitsuste nõusolekul planeeritud mitte ehituskruuntideks, waid üldkasulikkudeks platsideks. Sel põhjusel ei saanud mina walla hiljemale soowile wastu tulla. (J. Piiskar, is.: Wald näitasteise koha.) Jah see on tõesti õige, wald näitas, et turuplats tuleks teha alewiku äärde, aga mina isiklikult ei julgeks mitte sarnase plaani poolt olla, et turu- wõi laadaplats oleks kas alewiku ääres wõi linna serwal, sest sündsam peaks ikka wist olema, et tsentrumis sarnane koht reserweerida. Et esimene pakkumine ei õnnestanud, siis oli minu poolt umbes juulikuus korraldus — sarnane pakkumine sügisel korraldada. Umbes üks nädal enne käesolewa arupärimise sisseandmist on sügisel pakkumised wälja kuulutatud ja ka 23. oktoobril täide läinud. Peab ütleva, et tingimused on needsamad, mis kewadel. Kui siin räägiti trotuaaride ja plankide ehitamisest, siis on need ühesugused nii kewadestel kui ka sügisestel pakkumistel ja täiesti kooskõlas meie normaal tingimustega. Kui lepingu tingimusi siin ette lugeda, siis selgub, et ka sellel alal midagi iseäralikku ei nõuta. Nõutakse, et ühe aasta jooksul krundile aed ümber tehtaks, ja et tee ja uulitsa ääres oleks püstlattidest aed, see on lihtsalt alewiku ilu mõttes, et sinna mitte okastraataed ei pandaks wõi mõni muu inetu aed, ja et krundi ääres peab kraaw kaewatud olema wee ärajooksuks ja et krundil, kus tema uulitsa wõi teega piirdub, peab olema jalgtee; et see just kiwist peaks olema, seda ei ole lepingus öeldud, waid lihtsalt jalgtee, nii kuidas ta kuskil wälja kujuneb. 23. oktoobril on peaaegu kõik krundid, mis kewadel olid wäljaandmisele määratud, siiski pakkujaid leidnud ja wälja antud. Mis tagawaramaasse puutub, siis on mul selle kohta ka juba korraldus, et peale turuplatsi ja seltskondlikudeks otstarbeteks reserweeritud maa,

tagawaramaa ehituskruuntideks ära planeerida wõidaks ja wõimalikult käesolewal sügisel wälja antaks, muidugi selle järele, kuidas planeerimine lõpulikult kinnitatakse. See oleks lühidalt asjakäik Tsirgulinna ehituskruuntide wäljaandmise asjus.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kas arupärijad on rahuldatud Wabariigi Walitsuse esitaja seletusega?

J. Piiskar (is.) kohalt: Arupärijate nimel teatan, et meil ei ole wõimalust olnud neid andmeid, mis siin ette toodud, kontroleerida, ja et teistes osades seletus meid mitte ei rahulda, sellepärast teen ettepaneku läbirääkimisi awada, mitte täna, waid järgmisel arupärimis-koosolekul, et wõimalus oleks wahepeal selgitada, kuidas see küsimus on arenenud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud, läbirääkimisi põllutööministri seletuste puhul awada järgmisel arupärimis-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Wabariigi Walitsuse wastamine O. Gustawson'i, K. Saawo ja E. Peterson'i arupärimise peale Hiidu-Kõrgesaare Lauka-Isabella asunduse karjamaa küsimuse kohta.

Põllutööminister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle arupärimise puhul on mul au järgmist seletada. Siin mäletawasti ka arupärimise põhjendamise puhul toodi ette, nagu oleks ka Lauka-Isabella asjus kohalik ametnik oma äranägemise järele ja omawoliliselt talitanud, wastu keskwalitsuse tahtmist. Kõigeenne pean tähendama, et seda käesolewal juhtumisel olnud ei ole. Asi on lühidates joontes järgmine: Hiidu saarel Lauka-Isabella ümbruses olid waremalt planeeritud krundid, mis aga küllaldaselt ei olnud warustatud ei karja- ega ka heinamaaga. Selle tagajärjel oli eriti korraldus, et seal krundid nii karja- kui ka heinamaaga warustataks. Maamõõtja, krunte planeerides, oli aga siin hädatarwilikkudest piiridest üle läinud, ja mitte ainult karjamaad, waid ka osa tarwilikku metsamaad juurdelõigeteks ära planeerinud. Selle wastu protesteeris metsade peawalitsus andmeid ette tuues, et niisugune

suurejooneline metsamaa äraplaneerimine kokkukõlas ei oleks maaseadusega, ja teiselt poolt ei oleks ka mitte otstarbekohane. See oli läinud talwel juba nii kewade poole. Et seda kontroleerimist mitte võimalik ei olnud läbi wiia enne põllutööde algust, kuna Hiiu saarele pääsemine takistatud on, ja teiseks ka lumi maas oli, siis tehti minu poolt korraldus, et suwe kestel asi läbi uurida, ja siis juba kindel seisukoht wõtta. Selle korralduse alusel ei antud ka läinud aastal 1. mail juurde planeerida kawatsetud maatükki- sid maapidajatele mitte üle, wastasel korral oleks ministriumil igasugune võimalus ära wõetud seal edaspidiseks korraldamiseks. Käesolewa aasta jooksul on see rewideerimine läbi wiidud. Mina isiklikult oleksin ka heameelega selle asjaga koha peal tutwunenud, et mul aga seda võimalust ei olnud, siis määrasin selleks kaks peawalitsuse juhatajat, kes asjaga tutwuneksid ja kes oma parema arusaamise järele minule kohalikust seisukorrrast ette on kandnud.

See ettekanne kokkuwõtlikult laseb ette oletada järgmist: suuremale osale kruntidele on kindlasti tarwis juurde planeerida. Eriline tarwidus on nendel kruntidel, mis planeerimise juures poolitati. Kuna siiski kruntide hulgas ka neid leidub, mille kogusuurus enne juurdeplaneerimist tõusis 20-ni, mõnel natukene rohkem, mõnel vähem, ja millel nii põllu- kui ka rohumaa proportsioon kaugelt sarnane ei ole, mis metsamaa juurdeplaneerimist tingimata nõuaks, et talu elujõuline oleks... (O. Gustawson, is.: Hiiu maal ei ole üldse karjamaa ja põllu wahekorid normaal.) See on õige, aga kogusuurus on need krundid nii umbes 20 tiinu ümber. Ja seal need kaks kõrgemat ametnikku on siis üksikasjaliselt ära märkinud, mis nende arwates tuleks juurde anda, ja ühtlasi on ka ära märkinud selle metsa raiooni, mis oleks loomulikuks sidemeks riikliku metsapinna ja metsametnikkude maade wahel, ja mis teatawal määral wõiks puutumata jääda. Kuna aga neid, kel karjamaad juurde tarwis on, rahuldada wõib ülejäänud maaga, eriti weel selleks ära kasutades ühte krunti, mis lisaks endistele on maamõõtja poolt loodud, ja millele nende ametnikkude arwamise järele harijaid raske leida oleks. Ja just seda ei ole otstarbekohane iseseiswateks kruntideks planeerida, waid just juurdelõigeteks. Oleks ka kruntidele,

millele juurdelõikeid on antud, see koht ligemal, kui see metsamaa, mida metsana on kawatsetud reserweerida. Selle ettekannde põhjal on minu poolt korraldus tehtud, ümberkorraldamine ette wõtta ja juurdeplaneeritawad maatükid asunikku- dele kätte anda, arwates 1. maist 1925. a.

See oleks õieti lühikene sisu selle asja kohta. Ja kui arupärijad tähendawad, et sel aastal asunikud küll nendele juurdeplaneeritud krundid mitte tarwitada ei olnud ja et nemad pidid karjatamise piletid lunastama, siis on see tõsi. Karjatamine aga takistatud ei saanud. Aga siin peab ka tähendama, et asunikud nende juurdelõigete eest, mis neile kawatsetud, ka renti ei maksnud, nii et see wahe ennast enam-wähem tasa teenib. Kui niisugused küsimused, mis waieldawad on, tulewad otsustamisele wõtta, siis minu arwates tuleb neid teine kord paratamata aastaks edasi lükata, et siis, kui lõpulik seisukoht wõetakse, enam pärast uusi arusaamatusi ei tekiks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kas arupärijaid rahuldab Wabariigi Walitsuse esitaja, härra põllutööministri seletus?

O. Gustawson (is.): Arupärijate nimel teatan, et meie seletusega rahuldatud ei ole ja teen ettepaneku läbirääkimised awada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **L. Raudkepp**: Arupärimise esitaja seletas, et nemad rahuldatud ei ole ja tegi ettepaneku läbirääkimised awada järgmisel arupärimis-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

11. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i, P. Schütz'i ja J. Woi- man'i arupärimise peale Jõgeweste wallas wäikemaarentnikkudelt elu- asemete eest kõrge rendi wõtmise ja neilt elu- asemetepidajailt heinamaade ära- wõtmise kohta.

Põllutööminister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna wõisin juba ette anda, kuidas Tsigulinna alewi kruntide wäljaandmine sünnib, õieti selles mõttes, missugune üldine kord on. Jõgeweste mõisas ei ole ka mitte tegemist wäikerentnikkudega, wäikemaapidajatega, waid ehitusplatside omanikkudega ja

nõndanimetatud Parwe alewiku elanikkudega. Siin wõib olla öeldakse wahelhüüdena, et seal alewikku ei ole ja alewi õigusi ka, samuti kui Tsirgulinna alewiku õigusi ei ole. Aga kohapeal tuntakse seda, kui alewikku ja neid elanikke kui kohalikka majaperemehi. Iseloomustuseks kannaksin ette samase alewiku elanikkude kirju, mis põllutööstuse riigi kaustas on.

Esimene on 20. aastast ja käib järgmiselt: „Meie allkirjutajad Parwe alewi elanikud palume Jõgeweste mõisast planeerimise komisjoni mõisa maast maa-reformi määruste ja Asutawa Kogu poolt wastuõetud seaduste alusel alewi kaswamiseks ja elanikkude äraelamise wõimaldamiseks maa-ala planeerida umbes 100 aastaks alewi kaswamise jaoks. Alewil on tõesti kaswamise wõimalused olemas. Meie riigi kõigesuurema weete — Emajõe ääres, teisel kaldal on kohe Kuigatsi 42 ruutwerstaline metsa maa-ala, mis tööstusele tarwilik. Et agamajade arw wäike, tuleb sellest, et inimestele ehitusplatse ei antud. Praegu on elanikkudel kibe korteripuudus. See aga lahenduks, kui wõimalus antakse uusi ehitusi teostada ehituskruntide andmise läbi.“ Edasi räägitakse, kust alewiku piirid peaksid algama ja kus lõppema. See on siis üks kiri ja see on oma käigu saanud. Alewik on wälja planeeritud ja piirid kindlaks määratud ja wäljaplaneeritud maa-alad on wälja antud. Kirjale on alla kirjutatud Parwe alewiku majaperemehed, kui ka üürilised, majaperemehi — 9, üürilisi — 17.

Hoopis teine toon aga walitseb kirjas 1923. aastast. Seal kirjutawad põllutööstuse ministereeriumi planeerimise peawalitsusele juba ainult peremehed, kuna üürilised wälja on jäänud. Selles kirjas kirjutatakse muuseas järgmist: Palutakse, et kõik maa wälja planeeritaks ja palutakse, et kõrwaldataks see mitteõiglase talu nr. 9 jaotamine, mis wälja antud teise ringkonnawalitseja poolt, kes selle nr. 9 talumaa tarwitada andis peale meie majade all olewate platside à 1 wakamaa meie majades elawatele üürnikkudele. Nõnda oleme meie maaga puudulikult warustatud. — Nimelt on ringkonnawalitseja tõesti peale majaanuste platside maad wälja andnud mitte ainult peremeestele, waid ka üürnikkudele, wahekorras 9 majaperemehele 5 tiinu põllumaad ja 17 üürilise peale 2½ tiinu põllumaad, sest üüriliste

hulgas on ka loomapidajaid olnud. Muuseas toonitatakse weel seda, et Tõrwa alew on 9 kilomeetrit, Soe alew 7 kilomeetrit ja Priipalu 7 kilomeetrit kaugel ja lõpuks arwatakse, et siia küll alew ei asu.

Aga kui wõtta samu isikuid, kes waremalt põllutööstuse ministereeriumi on kirjutanud, ja kuhu samad isikud alla on kirjutanud, siis seal öeldakse, et alewil on kõige paremad arenemiswõimalused, sest ühel pool on Eesti suurem weete — Emajõgi ja teisel pool — suur mets. Wiimases kirjas öeldakse muuseas ka, et neile ei tohiks asumiswõimalusi anda, kellel kahtlased eluwiisid. Siin nähtawasti tähendatakse üüriliste peale, kellele ringkonnawalitseja teatawal määral on maad wahepeal määratud. Nii näeme, et ka siin küsimus on arenenud päris loomulikku ja seaduslikku rada. On soowi awaldatud ja tõendatud, et alewikul arenemiswõimalused on, ja nüüd, kus elanikkudele maad kasutada on antud, on just peremehed selle wastu, sest neile ei ole tarwilik sarnane kõigile maatükkide andmine. Selle tagajärjel tõuseb maa hind ja maatarwitamine läheks kallimaks ja wõimalus platse omandada oleks mitte ainult majaperemeestel, waid ka üürilistel ja teistel, kes sinna asuda soowiwad. Kruntide wäljaandmine on praegu makswate seaduste piirides sündinud ja nii palju kui wõimalik majaperemeestele wastu tulnud. Ministereerium ei saa rente ette ära määrata, waid on määratud kindlad rendid majaperemeestele kokkukõlas naabruses pakutud krundi rentidega. Kruntide nõudmine on õige elaw olnud, nii et minu poolt on korraldus tehtud järgmiste ehituskruntide wäljaandmiseks kohe samme astuda. Ei wõi öelda, et Parwe alewiku kruntide wäljaandmisel hinnad just kõigemadalamad oleksid pakutud. Üürid on kaunis kõrged pakutud, kuid minul ei ole seaduslikka abinõusid, et ma wõiksin vähemad üürid määrata, kui seal inimesed ise wõistluspakumisel on pakkunud. Endistel majaperemeestel tuleb muidugi sama rendiga leppida, mida uued peremehed, kes nende naabruses maju ehitawad, oma uute kruntide eest pakuwad. See oleks wastuseks arupärimise peale.

Teise küsimuse — ärawõetud heinamaade — asjus, on Jõgeweste alewi elanikud, nähtawasti majaperemehed. 1. novembril põllutööstuse ministereeriumi poole pööratud, ja siin on ka korraldus käimas, et

järel uurida, kas heinamaade wäljaandmine on täpselt seaduste ja nõuete kohaselt sündinud. Minul ei ole selle kohta lõpulikud seisukohad käes, kuid igatahes esialgsetest on näha, et heinamaatükid on eraldatud tagawara-heinamaaks ja on wäljaandmisele läinud tagawara-heinamaade wäljaandmise korras.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kas härra põllutöoministri wastus rahuldab arupärijaid?

P. Schütz (sd.): Arupärijate nimel teatan, et põllutöoministri wastus mitte ei rahulda arupärijaid ja teen ettepaneku läbirääkimisi awada järgmisel Riigikogu arupärimis-koosolekul.

Juhataja **L. Raudkepp**: Arupärijate poolt on seletatud, et härra põllutöoministri wastus neid ei rahulda ja tehtud ettepanek läbirääkimisi pidada järgmisel Riigikogu arupärimis-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

12. Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel sõlmitud posti, telegraafi ja raadiotelegraafi ning telefoni konwentsioonide ja rahaliste posttransfertide wahetuse kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel sõlmitud posti, telegraafi ja raadiotelegraafi ning telefoni konwentsioonide ja rahaliste posttransfertide wahetuse kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Tunnustatakse kinnitatuks Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel 27-dal juunil 1924. a. sõlmitud:

a) konwentsioon postühenduste üle Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel;

c) konwentsioon telefoni ühenduste üle Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel ja

d) kokkulepe rahaliste posttransfertide wahetuse üle Eesti wabariigi ja nõukogude sotsialistlikkude wabariikide liidu wahel.

§ 2. Konwentsioonide ja kokkuleppe ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollide, täiendawate protokollide ja täitmismäärustiku eesti- ja wenekeelsed tekstid awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **L. Raudkepp**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

13. Weneagiste pensionääride toetamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **J. Woiman** kannab ette ja eraldi hääle-

tamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Weneagiste pensionääride toetamise seaduse täiendamise seadus.

§ 1. Ajutise weneagiste pensionääride toetamise seaduse § 1 („Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1920. a.) täiendatakse järgmise märkusega:

Märkus 2. Selle seaduse järgi määratakse toetusraha ka ilmasõjas surmasaanud wõi teadmata kaduma läinud sõdurite wanematele, kui neil ei ole teist toitjat.

Töö-hoolekandeministrile antakse õigus käesolewas märkuses ettenähtud isikutele, kellel peale langenu wõi teadmata kadumaläinud sõduri weel teisi toitjaid on, määrata pensioni juhtumistel, kui teised toitjad ainelise wõi terwisliku seisukorra tõttu ülespidamise kohustust täita ei suuda wõi selle täitmine iseäralikkude raskustega seotud on, kunni need takistused olemas.

§ 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **L. Raudkepp**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud. (Wahelhüüe:

Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolek lõpetada. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada, kas soovitakse hääle äralugemist. (Ära luge da!) (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häälet, vastu 24, seega on ettepanek tagasi lükatud ja Riigikogu koosolek kestab edasi.

14. Hoolekande- Töökaitse komisjoni aruandja seadus — II lugemisel. L. Johanson kannab ette ja nähtawa enamusega võetakse vastu § 30.

§ 30. Hoolekande alla võetakse iga laps, kelle ülalpidamise või waimlise, kõlblise või kehalise arenemise eest keegi ei hoolitse või selle hoolitusesse jätab, nii et lapse arenemist või isegi elamiswõimalusi hädaoht ähwardab. Hoolekande alla võetakse samuti ka lapsed, kelle eest hoolitsenud on isikud, kes seda tegema kohustatud ei ole ja ennast edaspidisest lapse eest hoolitsemisest lahti ütlewad.

Hoolekande alla wõtmise korral waadatakse lapsed arsti poolt läbi ja määratakse neile tarwiduse korral wastaw rawitsus.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 31. Igale hoolekande alla wõetud lapsele määratakse selle asutuse poolt, kelle hoole all laps on, wäljaspool abielu sündinud lapsele sündimise koha omawalitsuse asutuse hoolekande ameti poolt selleks nõusolekut awaldanud hea kuulsusega kodanikkude hulgast nõuandja, kes lapse kaswatuse juures lapsele enesele ja tema kaswatajale nõuandmisega abiks on. Nõuandja kaitseb lapse huwisid ka hoolekande ja teiste asutuste ees ja hoolitseb selle eest, et lapsele tarwilik algharidus antakse ja teda wastawale elukutsele ette walmistatakse. Nõuandjal on õigus alati lapse juurde pääseda ja tema kaswatust järel waadata. Perekonda paigutatud lapse nõuandja on kohustatud lapse kooli astumiseni vähemalt kord kuus ta juures kodus waatamas käima.

Lapse warandus ei kuulu nõuandja hoole alla, wälja arwatud see, mis kaswatamiseks määratud.

Kui niisuguseid isikuid ei leidu, kes sooviksid lapsele nõuandjaks hakata, on

nõuandjaks see asutus, kes nõuandjat peab määrama.

Riigi ja omawalitsuse lastekodudes wiibijate laste nõuandjateks on nende lastekodude juhatajad, kaswatajad ja hoolekogu.

Nõuandja kohused lõpewad lapse täisealiseks saamisega.

K. Tamm (põl.): Teen ettepaneku § 31 wiimane lause wälja jätta. See lause, mis komisjonis III lugemisel vastu wõeti — walitsuse ettepanekus ta puudus — on ülearune. Laste nõuandjateks wõidak ainult wäga korralikka inimesi nimetada, § 31 põhjal, nagu praegu aruandja ette kandis. Kui harukorral siiski peaks korraldada inimesi nõuandjaks saama, siis nimetatud wiiside tegemine, et nõuandja peab vähemalt 1 kord kuus lapse juures käima, muutuks lihtsalt kombe täitmiseks. Sarnane wormitäitmine mingisugust kasu ei anna ja sellepärast teen järgmise ettepaneku: „§ 31 I lõike, wiimases reas, lause: „Perekonda paigutatud lapse nõuandja on kohustatud lapse kooliastumiseni vähemalt kord kuus ta juures kodus waatamas käima“ — wälja jätta.“

M. Juhkam (töer.): Härrad Riigikogu liikmed! Kui mina ja minu poliitilised sõbrad toetasime seaduseelnõu wastuwõtmist I lugemisel, siis seda, silmas pidades seaduseelnõu tähtsust. Meie jätsime enestele wabaduse seaduse puuduste kohta sõna wõtta ja parandustega esineda II lugemisel. Minu ettepanek II lugemisel — anda § 11 omawalitsuse komisjoni — lükati tagasi põhjusel, et mina oma ettepanekut küllaldaselt ei olla põhjendanud. Wõib olla on see nii. Ma eeldasin, et teatud asjad selged on ilma pikema põhjendamiseta. Kui mina aga nüüd § 31 juures oma ettepanekut sunnitud olen kordama, siis ütlen juba ette, et sarnast ettepanekut ei tee mina mitte ainult § 31 waid rea paragrahwide juures. Sellepärast eeldan, et minule ettepanekut lubatakse praegu pikemalt põhjendada, et mina seda ei oleks sunnitud tegema iga paragrahwi juures ja sellega minu arwates kättesaadaw on aja kokkuhoidmine.

Uus asutus „omawalitsuse hoolekande amet“ torkab meile esimest korda silma § 31 juures. Nagu teada, on meie omawalitsuse asutused rajatud ühtluse põhimõttele. Neil on muuseas ühtlane kultuur- ja

majanduspoliitika. See käib punase joonena läbi kõigist seadustest, millele omawalitsused rajatud: 30. märtsi 1917. a. seadus, maakonnanõukogude kodukord, linnaseadus jne. Pean tähendama, et moodsat omawalitsust ette kujutada teisisi on üldse raske, vähemalt mina seda ei suuda. Aga oletame, et meil tarvidus ja võimatus oleks maksta panna mingisugune teine põhimõte. Siis tuleksid need uued alused kindlalt wormuleerida, läbi waielda ja maksta panna wastawa seadusega, kusjuures muuta tuleksid seadused, mis wastu käiwad uutele seadustele ja uutele põhimõtetele. Muidu on tegelikus elus suured arusaamatused ja segadused möödapääsematud.

Meie omawalitsused moodustawad oma eri tegewusalade jaoks harilikult osakonnad maakondades, komisjonid — linnades: majandus, põllumajandus, teed, hoolekanne, haridus jne. Kuid omawalitsused on wabad oma osakondade määramisel ja nende ülesannete ning wõimupiiride kättenäitamisel. Omawalitsuste eelarwete kokkuseadmine ja täitmine sünnib ilmtingimata osakondadega kokkuleppel.

Kui mina esinesin ettepanekuga § 11 juures, hüüti mulle wahele iseseiswate sotsialistide ridadest mitmel korral: „Pannakse maksta sama kord, mis kooliwalitsustes ja üldse, mis haridusministeeriumi ja omawalitsuste wahel.“ Ma ei saa keelduda tunnustamast, et kooliwalitsused tõepoolest senni vähemalt paberil, — asuwad omawalitsuste sees wõi kõrwal. Aga need ebamäärased linna-, maakonna- ja wallawalitsuste kooliwalitsused, walitsused walitsuste sees wõi kõrwal, — on senni ainsam ebaõnnestunud katse, juhtida keskkohast omawalitsuse korraldust. (J. Woiman, sd.: Mille sees ei halbtus on?) Halbtused seisawad selles, et „Awalikkude algkoolide seadus“ loonud on need asutused mööda minnes, jättes ära määramata nende wõimupiirid ja wahekorra omawalitsustega. Selle tagajärjed andsid ennast tunda pea. Kui teie selles kahtlete, kõnelege haridusministritega ja adwokaatidega, kellel tegemist on olnud „kooliwalitsuste“ otstuste täitmisega ja õiguste selgitamisega. Siin oodatakse abi weel praegu Riigikohult. Ma tõin näite kooliwalitsuste kohta põhjusel, et siin käia tahetakse ligikaudu sama teed, see tähendab, luua hoolekande seadusega uusi asutusi muuseas wõi

mööda minnes. Minult küsiti, milles seista kooliwalitsuste halbtused. Selles muuseas, et weel tänini ei ole selge, kas kooliwalitsused on iseseiswad walitsus-asutused, see, mis Wene keeles nimetatakse „kasjonnoe uprawlenie“. Ja kui see nii on, siis on ju päewaselge, et nende õiguste kaitse, nende otsuste maksmapanemine tekitab terwe rea raskusi.

Pea igal juhtumisel, kus „kooliwalitsused“ esinenud on oma käpa peal, on tagajärjed arusaamatused. Iseasi, kui nad tegutsenud on kui omawalitsuste osakonnad. Ja pea igal juhtumisel, kus niisuguseid asutusi uutes seadustes katsutakse luua wõi elustada, olen mina wastawate ettepanekutega esinenud. Ma julgen loota, et need katsed omawalitsuste ühtlust killustada ainult katseteks jääwad.

Mina otsisin seaduse seletuskirjast asjata põhjendusi, miks hoolekande korraldusel omawalitsustes luua tahetakse uued „ametid“. Pean tunnistama, et mina kaaluwaid põhjusi ei leia. Tõsi, Saksa maal olla sarnased ametid, ja Soomes korraldada hoolekannet „maahärrad“. Miks mitte meil loodud pole „hoolekande härra“ ja miks Saksa „amet“ eestipärasem on, sellest seaduse seletuskirjas mitte sõnagi.

Lugu on aga niisugune, et ei „amet“ ega „härra“ ei mahu meie omawalitsustesse. Need on ja jääwad meie omawalitsuste korraldustes täitsa wõõraks. Meil ei waiki kaebus ametiasutuste ja ametnikkude rohkuse üle. Kurdetakse, et sama rada käiwad ka omawalitsused, et need elada ülejõu. Aga siin sunnime omawalitsust uusi asutusi ja ametnikka juurde looma. Kooliwalitsuste kõrwale asetame hoolekandeameti ja sama rida tahab terwishoju peawalitsus jätkata terwishoju ametiga. Siin tuleb nüüd küsida, mis jääb üle omawalitsuste ühtlusest ja üldse omawalitsustest kui niisugustest.

Millega on tõestatud, et omawalitsused hoolekannet teostada ei suuda oma praeguste korralduste juures? Ka neid uusi ülesandeid, mis käesolewa seadusega omawalitsuste peale pannakse, kui omawalitsustel juba käes on seadus, ja teine tingimine muidugi, kui neil raha on?

Lugedes käesolewat seaduseelnõu, saad paiguti tahtmata mulje, et selle kallal on töötanud kõigeägedamad omawalitsuste wastased. Omawalitsusi on tahetud wõtta sihi ja järjekindlalt keskwalitsuse mõju alla, nii et neil ei oleks mi-

dagi öelda, et neil tuleb täita seda, mis töö- ja hoolekandeministeerium määrab. Minule on see seisukoht wastuwõtmatu ja sellest seisukohast välja minnes § 11, § 31 ja mitmete teiste paragrahvide arutamise omawalitsuse komisjonis möödapääsematu. (J. Woiman, sd.: Miks pärast just § 31?) Sellepärast § 31, et selles paragrahwis minu äranägemise järele hoolekandeametit esimest korda nimetatakse. Mööda minnes: härrad juristid tõstavad ehk § 31 juures üles küsimuse, milliseks kujuneb nõuandja ja eestkostja wahekord näiteks kohtus. Mina ei ole selle juures pikemalt peatunud, aga see näib olevat huwitaw küsimus. (M. Martna, sd.: Peaks üks inimene olema.) Küsimus peaks kuidagi wiisi lahendatama, sest kui seaduses sellest midagi ei räägita, siis algawad arusamatused, niipea kui eestkostja ja hoolekandja tegutsema hakkawad. (A. Jõeäär, sd.: Sellest oleks pidanud tööerakonna esitaja komisjonis rääkima.) Kui tööerakonna esitaja sellest komisjonis ei rääkinud, siis on see kurb, aga tööerakonnal oli ainult üks esitaja, teistel — märksa rohkem.

Nüüd aga asjaolu, mis wast ehk huwitawam kõigest muust. Nagu teada, töötati välja paar aastat tagasi siseministeeriumis omawalitsuste uued seaduseelnõud. Pean ütleva, Preisi mustri järele. Seal oli ette nähtud 8-aastane wolituste kestwuse aeg omawalitsuse liigetele, teatawatel juhtumistel 25. a. wanuse määr jne., mis sundisid terve ajakirjanduse asuma selle seaduseelnõu kohta kindlalt eitawale seisukohale. Mina wõiksin öelda, — need elnõud wilistati välja ja waigiti maha. Ja et teie seisukoht nende elnõude kohta ka eitaw oli, see oli minule ja ka kõigile päris selge. Kui põhimõtted, millele uued elnõud rajati, kunagi wõi kuskil weepinale on ujunud, siis on see sündinud ainult siin. Weel pean meelde tuletama, et teie, minu pahempoolsed naabrid, olete tihti toonitanud, et selle seaduse on välja töötanud mitte keskrühmitused, waid parempoolsed erakonnad. See on tõsi. See seadus töötati välja omal ajal parempoolsete poolt. Seletuskirjas räägitakse muu- scas: „järewalwe on korraldatud samadel alustel ja samal wiisil, kui Riigikogule esitatud omawalitsusseaduse elnõudes.“ See on ainukene koht, kus neid seaduseelnõusid katsutakse elustada ja maksmata

panna. Mitte ainult järewalwe ei ole korraldatud ja rajatud samadele alustele, waid wõtke kõik need olemata „maakon- nawolikogud“, „maakonnawanemad“ ja muud, kes selles seaduseelnõus figureerivad, siis näete, et käesolewas seaduseelnõus on terve rida paragrahwe otse maha kirjutatud omaaegsetest omawalitsusseaduste elnõudest. Kõigejumalikum on § 226 punkt 1. „Praegused hoolekand- osakonnad omawalitsuse asutuste juures jääwad tegewusesse kunni uute omawalitsusseaduste maksmahakkamiseni ja nende järele uute omawalitsuse organide loomiseni.“ Minule näib, et ei saa teha niisugust saadetist seadusele, mida pole olemas ega tulemas. (J. Piiskar, is.: Aga kuidas on lugu pensioni- ja riigiteenistusseadusega?) Härra Piiskar, seal olid seisukorrad päris selged ja kindlad. Seal öeldakse, et kunni maksmata pandud ei ole koosseisude seadus, täidab tema aset eelarwe. See on ju ometi täiesti selge seisukord. Siin öeldakse aga, et kunni uute omawalitsusseaduste maksmahakkamiseni jääwad tegewusse praegused osakonnad. Keegi ei mõtle aga üldse küsimust üles tõsta, kunas need uued omawalitsusseadused maksmata hakkawad, kas nad üldse maksmata hakkawadki. Kõigeparemate väljawaadete juures wõiksid uued omawalitsusseadused maksmata hakata alles 2—3 aasta pärast. (R. Penno, as.: Oh ei!) Arwate rohkem? (R. Penno, as.: Rohkem, rohkem!) Siis seda hullem. Seda esiteks.

Nüüd edasi. Tekib küsimus, kas omawalitsusseadused — kui nad kunagi maksmata pannakse, omawalitsustelt nende enesekorraldamise õiguse ära wõtawad. Kui uus seadus ütleb, et omawalitsuste korraldamine jääb omawalitsuste eneste asjaks, nagu senni, siis on käesolewa seaduseelnõuga jällegi sisse kukutud. (J. Woiman, sd.: Kes siis töötab omawalitsusseaduste elnõusid välja?) Igatahes mitte mina! Omawalitsusseaduste elnõude väljatöötamine ei ole iseenesest kerge asi, ja kas uued omawalitsusseaduste elnõud niisugusesse liiki kuuluvad, mida Riigikogu praegu eestkätt maksmata panema peab, selle üle wõib waielda, selles asjas ei ole Riigikogu arwamine ühtlane. On Riigikogu liikmeid, kes leiawad, et need seadused on rutulised, osa Riigikogu liikmeid aga arwawad, et nendega aega on:

las omawalitsused kujunewad wälja, las näeme, kuidas nad töötawad.

Peab ütlema, et Riigikogule — wiimasel ajal wähemalt — waewalt kas on esitatud nõrgemini wäljatöötatud seaduseelnõu... (J. Woiman, sd.: Aga was tuoksa!) Ma olen seaduseelnõu kaljal istunud mitte mõne tunni, waid kümned tunnid, ning, mida rohkem seadust lugeda, seda rohkem wõib segadusi leida. Huwitaw on, teie, pahempoolsete erakorraline heatahtlus siin, sest teie ridades wõib wäga sagedasti seaduseelnõude kohta terawat arwustust kuulda. Tuletame meelde wähemusrahwuste omawalitsuste seadust. (A. Jõeäär, sd.: Mis sellel seadusel wiga oli?) Küsige härra Wirma't, mis temal wiga oli. Härra Wirma lõikas selle seaduse maha kui wikatiga.

Juhataja **L. Raudkepp**: Palun kõnelejat päewakorra juurde jääda.

M. Juhkam (töer.): Wähemusrahwuste omawalitsuste seadust ei saa käesolewa seadusega wäljatöötamise headuse mõttes wõrreldagi. (O. Gustawson, is.: Härra Juhkam, kas Teie ei räägiks seda nii omawahel härra Kaarna'le!) Mina olen sellest ka härra Kaarna'le rääkinud, kuid härra Kaarna ütleb, et tema ei ole elnõu wälja töötanud, waid see on tehtud enne teda. Tema isiklikult ei ole jõudnud jälgida kõiki parandusi töökaitse komisjonis, ja mina arwan ka, et see täitsa wõimatu on 227 paragrahwilise seaduseelnõu juures.

Siin taheti näiteid puuduste kohta. Toon ainult paar näidet, et mitte kaua Riigikogu aega raisata. § 202 järele on linnawolikogu ülesanne, muuseas „palwete awaldamine töö-hoolekandeministeeriumile riikliku toetuse saamiseks.“ Wast kuuleme härra aruandjalt, kuidas linnawolikogu palweid awaldada saab. (O. Gustawson, is.: No kui Teil paremaid näiteid pole...) Ma toon ka teisi, wõib olla, et need Teid rohkem rahuldawad. § 204 järele on linna täidesaatwaks organiks hoolekande alal linna hoolekande komisjon. Siin ma küsiksin teilt: kui hoolekande komisjon on linna täidesaatwaks organiks, millised ülesanded jääwad siis sel alal linnawalitsusele. (J. Soots, põl.: Siis tuleb nõukogude süsteem. J. Woiman, sd.: Ega linnawa-

litsus jõuaigalapsekohta teateid koguda. Seda peab hoolekande komisjon tegema.) Minul on sellesarnaseid näiteid palju, kuid härra juhataja palus mind § 31 juurde jääda. (J. Piiskar, is.: Teeksite päris hästi, kui jääksite.) Ma teen ka seda. Jõuan teiste paragrahwide juures peatada hiljem.

Seaduseelnõu esimesel lugemisel waieldi parema ja pahema tiiva wahel pikalt ja laialt selle üle, mis omawalitsustegelaste kongress seaduseelnõu kohta ütles ja „mis ta weel ütles“. Kui nüüd § 31 tahab luua omawalitsuste juurde uued hoolekandeadutused, siis ei oleks huwitseta, mis omawalitsustegelased selle kohta ütlewad. Pean tähendama, et omawalitsustegelaste seisukoht seaduseelnõu kohta oli üldiselt wäga heasoowlik. Aga omawalitsustegelaste kongressil wastuwõetud resolutsioon hoolekande alal — punkt 3 — kõlab järgmiselt: „hoolekandeseadus peab tugema hoolekande kohustuse jaotuse ja hoolekannet teostawate organide suhtes omawalitsuste põhiseadustele linna-, maakonna- ja wallawalitsuste seadustele, mispärast kongress esimeses järjekorras tähendatud seaduse rutulise wajaduse peale tähelpanu juhib.“

Ja edasi: „riigi- ja omawalitsuste wahekorras otstarbekohasuse järelwalwe sisseseadmisega uue aluse rajamiseks kongress tarwidust ei näe... Tarwiliukuks tunnistades hoolekandeseaduse muutmise loodab kongress, et Riigikogu kongressi seisukohaga arwestab.“ (Wahelhüüded.) Ma loodan, et nüüd, kus omawalitsustegelaste kongress waewalt lõppes, katsuksime nende seisukohtadega arwestada. Pean ütlema, et mina paranduste tegemise suhtes olen pandud raskele seisukorda. Minu arwustus ei käi arusaadawalt mitte ainult § 31-se, waid ka teiste paragrahwide kohta, ja siin tekib küsimus: mis on otstarbekohasem: kas anda omawalitsuse komisjoni paragrahwid peatükkide järgi — kui see wõimalik on — wõi tuleb teha iga paragrahwi kohta eriettepanek. Paragrahwe, mille kohta ma komisjoni kaalumist näha soowiksin, on minul üles märgitud üle kolmekümne. Praegu teen ettepaneku anda § 31 omawalitsuse komisjoni. (M. Martinson, põl.: Ja järgmised.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on aruandjal rkl. Johanson'il.

Aruandja L. Johanson: Härra Juhkam on terwe oma ettekande põhjendanud eksiarwamistele, milleks põhjust ei anna käesolew seadus, kuigi § 31 ja ka teistes on nimetatud sõnad „hoolekande amet“. (M. Juhkam, tões.: Eksite!) See ei tähenda mitte, et luuakse juurde mingisugune uus asutus, uus amet. Seadusest käib põhimõte läbi, et tema tuleb kokkukõlla wiia praegumakswate seadustega, et hoolekande alal kasutataks ära praegused omawalitsuse orgaanid. Hoolekande amet on wõtetud siia ainult kui üldnimetus sellepärast, et mingisugune nimi peab olema. Meie ei saa mitte öelda „hoolekande asutus“, sest hoolekande asutus on „rinnalastekodu“ jne., ei saa ka öelda hoolekande korraldus, waid peame wõtma mingisuguse muu sõna ja see on — „hoolekande amet“. Seaduse teises osas on seletatud, mis hoolekande ametite all arwatakse: kõrge maks hoolekannet teostawaks, korraldawaks ja tema järele walwajaks ametiks on töö-hoolekandeministeerium ning omawalitsuse wastawad orgaanid. Ei looda mingisugust uut asutust juurde. Seaduses seda ette nähtud ei ole. Sellepärast on täiesti eksiarwamine, kui öeldakse, et uued asutused luuakse. Komisjon on selle küsimuse põhjalikult läbi kaalunud, ei ole tahetud mingisugust sellesarnast asutust luua, mida härra Juhkam ütleb. Edasi ütleb härra Juhkam, et tema on 10 tundi seda seadust lugenud. Kui tema oleks 11 tundi lugenud, siis ei oleks tema oma ettepanekut niiviisi mitte põhjendama tulnud.

Mis puutub selle seaduse wõrdlemisesele vähemusrahwuste omawalitsuse seadusega, siis on need sootu kaks isesugust asja, mispärast arwan, et niisuguseid wõrdlusi üldse teha ei tule.

On öeldud, et seaduses olewat rida puudusi. Missugused siis need puudused on? Teie olete näidanud ainult § 204 p. 3-a peale, kus on öeldud, et hoolekande komisjon on ka täidesaatwaks orgaaniks. Linnawalitsusele jääwad need ülesanded, mis tal praegu on. Missugused ülesanded on praegu hoolekande komisjonidel? Meie teame, mis teewad hoolekande komisjonid: neil on juba täidesaatwate orgaanide ülesanded. Nad waatawad kohapeal järele, kuidas hoolekannet teostatud. On olemas praegu nõndanimetatud hooldajad, kes käiwad waeseid waatamas igaüks oma raioonis,

ning nende näpunäidete järele määratakse waestele toetust. Need on kõik täidesaatwad ülesanded, mida praegu ka hoolekande komisjoni kaudu täidetakse. Nii ei ole mingisugust uut organisatsiooni loodud meie omawalitsuste juures. (M. Juhkam, tões.: Aruandja seletus põhjeneb arusaamatustele.) Teie seletus põhjeneb arusaamatustele.

Mis puutub nõuandjatesse ja hooldajatesse, siis praegumakswate seaduste järele käib hooldaja walitsuse alla lapse warandus, mis lapse kaswatuseks raha annab. Seadus ütleb, et hooldaja peab muretsema ka lapse kaswatuse eest ja selle eest, et lapsele tema seisukohane haridus antaks. Kuidas hooldaja neid ülesandeid täidab, ei ole ära tähendatud pike-malt. Hooldaja kohused peaksid olema ka sarnased, mis puudutawad lapse isikut, tema waimlist, kehalist ja kõlblist arenemist. Praegu on seisukord niisuguseks kujunenud, et hooldaja suuremalt jaolt tegemist teeb ainult lapse warandusega, last ennast ta aga wäga harwa wõi mitte sugugi ei näe. Peale selle on seaduses kitsendused tehtud hooldaja ameti mahapanemiseks. Ei ole aga soowitaw waranduse huwides, et hooldaja tihti wahetub. Hoolealune laps wõib aga elukohta muuta, mille tõttu tema hooldajast eemale jääb. Kuna aga laps tarwitab nõu ja hoolt, siis oleks soowitaw, et tema lähedal asuks isik, kes temale nõu annab, tema arenemise järele walwab ning tema huwisid kaitseb ametasutuste ja teiste ees. Hooldajaid seadus ei kohusta alaliselt lapse üle walwama, ei ole ka seaduses kohustust last waatamas käia ja selleks on just loodud meil teiste maade eeskujul nõuandja. Muidugi oleks wõidud wastawas hoolekande korralduses hooldaja kohuseid muuta, oleks wõidud seda teha tsiwiilseaduses, seda ei ole aga leinud walitsus ega ka komisjon otstarbekohase olewat, sest siin on oma raskused ees. Pealegi töötatakse praegu tsiwiilseadustiku kallal. Meil on käidud siin nõuandja instituudi loomise juures seda teed, mis mujal. Siin on talitatud neil eeskujudel, mis meil senni juba olemas ning osalt läbi wiidud. Meil on nõuandjad ka juba määratud eraorganisatsioonide poolt üksikutes linnades. Siin on tarwitatud neid eeskujusid, mis on Saksamaal. Ka siin on tsiwiilseaduses ette nähtud sama ülesannete täitjad hoolda-

jad, nagu meilgi. Kuid ka Saksamaal loodi hoolekande alal hoolekandeseadusega lastele kaitsja, kelle ülesanded sisuliselt pea täielikult ühte langewad nõuandja ülesannetega. Sedasama leiame ka näiteks Soomes hoolekandeseaduses ja väljaspool abielu sündinud laste eest hoolitsemise seaduses; sedasama leiame ka Daani noorte eest hoolitsemise seaduses. Siin ei ole mingisuguse uue asutusega tegemist. Sest nõuandja kas selle wõi teise nime all on ka teiste maade hoolekande korralduses ja waewalt on põhjust selleks, et meie praeguses olukorras peaksime selle siit seadusest maha kustutama.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Ma waidlen komisjoni andmise wastu, kuna kõik see põhjendus, mikspärast käesolewat paragrahwi komisjoni soowitakse anda, on, nagu ma juba nimetasin, eksiarwamisele rajatud.

Juhataja **L. Raudkepp**: § 31 kohta on tehtud kaks ettepanekut: rkl. Tamm'e poolt on tehtud järgmine ettepanek: „§ 31 esimese lõike wiimane lause „Perekonda paigutatud lapse nõuandja on kohustatud lapse kooli astumiseni vähemalt kord kuus ta juures kodus waatamas käima“ — wälja jätta.“ Rkl. Juhkam'i poolt on tehtud ettepanek: § 31 anda omawalitsuse komisjoni.

Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Juhkam'i ettepanek kui laiaulatuslikum ja siis rkl. Tamm'e ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on antud 26 häält, wastu 23 häält, seega on ettepanek wastu wõetud. (E. Weberman, rhws.: Se-

delitega hääletada.) Soowitakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Kes käesolewa paragrahwi omawalitsuse komisjoni andmise poolt on, palun kirjutada sõna „poolt“ ja kes wastu — „wastu“. Palun teha ettepanekuid hääletugemise kohta. (Hüüded: Juhatus!) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 33 häält, wastu 25 häält, seega on ettepanek wastu wõetud. Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Kuna § 1 on antud omawalitsuse komisjoni wist selleks otstarbeks, et komisjon kaaluks järele, kas nõuandja instituut on tarwilik... (M. Juhkam, tõer.: Mitte ainult sellelt seisukohalt)... sisse seada wõi mitte ja peale selle, kas härra Juhkam on eksinud wõi mitte, siis arwan ma, et see on wäike ülesanne ja kui ei taheta seda seadust maha matta, siis teda kohe täita tuleb. Teen ettepaneku määrata omawalitsuse komisjonile wiiepäewaline tähtaeg.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud määrata omawalitsuse komisjonile 5-päewaline tähtaeg. (Hääletatakse.) Poolt on antud 27 häält, wastu 18 häält, seega on otsustatud määrata 5-päewane tähtaeg. Selle otsuse järele langeb ära rkl. Tamm'e ettepanek § 31 kohta. (Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäär **T. Kalbus**.